

POSUDEK NA BAKALÁŘSKOU PRÁCI

Autorka práce: Dominika Dvořáková

Název práce: Stres a jeho zvládání u učitelů a učitelek na střední škole

Bakalářská práce Dominiky Dvořákové se zabývá stresem v učitelské profesi. Jedná se o téma významné, protože učitelství představuje povolání s velmi vysokým výskytem stresorů. Dlouhodobý stres přitom vede k syndromu vyhoření, který je značný ve všech pomáhajících profesích, včetně a především v učitelství. Učitelské vyhoření je zvláště rizikové, protože vyučující mají mocenskou převahu nad studujícími a přímo ovlivňují jejich osobní a vzdělávací rozvoj. Vyhořelí učitelé a učitelky nejsou schopni profesního rozvoje a jejich pedagogický přístup není dostatečně efektivní, takže studující v jejich péči prospívají hůře. Je proto důležité věnovat učitelskému stresu a vyhoření výzkumnou pozornost.

Dominika Dvořáková zvolila kvalitativní přístup zaměřený na jednu školu, což jí dovoľovalo lépe zohlednit institucionální i personální podmínky při porovnávání výpovědí jednotlivých vyučujících. Výzkumný soubor byl tvořen vyučujícími, kteří z hlediska věku, aprobační a pozice dobře zastupují celý pedagogický sbor. S nimi pak vedla rozhovory, které následně zpracovala tematickou analýzou. Jednalo se pro ni o první setkání s kvalitativní metodologií. Velice oceňuji její aktivitu i celkové vpravení se do metodologie. Při vzniku práce byla autorka velmi pracovitá, přemýšlivá a samostatná, ale současně intenzivně konzultovala v případě nejasností a problémů. Práce se v průběhu úprav viditelně zlepšovala.

Autorka ve svém výzkumu identifikovala řadu náročných jevů a situací, které pro vyučující vystupují jako zdroje stresu. Za přínosnou považují vzniklou implicitní typologii stresorů, které lze rozdělit na stabilní a situační, na jevové a procesuální a na vztahové a věcné. Je škoda, že typologie – byť jednotlivé druhy stresorů byly dobře popsány – nedostala samostatný prostor. Podobnou typologii pokládám za vysoce teoreticky relevantní a jako základ pro navazující práce bude i její nesystematické uchopení zde přesto užitečné.

Detailně a citlivě analyzované rozhovory dobře ukázaly, že zdroje stresu jsou vždy pouze potenciální a relativní. Při jejich zkoumání je tedy nutné využívat individuální perspektivu ve smyslu hledání osob, u nichž určité jevy stres vyvolávají. V komparaci s těmi, kteří daný jev zvládají bez vzniku stresu, pak lze definovat subjektivní a externí podmínky, za kterých se potenciál stresoru naplní. Takový přístup má opodstatnění pro preventivní i intervenční opatření proti stresu a vyhoření. Autorka na individuální rozdíly ve vnímání stresu jednotlivými učitelkami a učiteli upozorňuje, i když opět z toho není vyvozen teoreticky orientovaný závěr. Očekávat to od práce na bakalářské úrovni však není reálné.

Text bakalářské práce pokládám za dobře strukturovaný a vystavěný. Teoretická část obsahuje všechna podstatná témata, která jsou představena standardním, dobře informovaným způsobem. Prezentace výsledků analýzy s velkým množstvím ukázek z rozhovorů se může zdát zbytečně podrobná až zdouhavá. Já to však naopak kvituji s pochvalou, protože autorka tím dobře demonstruje své badatelské dovednosti a celkové závěry se tak stávají důvěryhodnější. Zlepšení by bylo možné v hloubce interpretací. Text obsahuje několik pasáží, kdy citace z rozhovoru jsou v autorčině komentáři víceméně jen převyprávěny, aniž by byla připojena větší interpretace. Ve většině textu však autorka naopak ukazuje, že o datech a z nich emergovaných kategoriích dokáže přemýšlet analyticky a nabízí interpretace akcentující určité části citace, které jsou relevantní ve srovnání s jinými a/nebo teoreticky. Rovněž závěrečná diskuse nabízí spíše jen shrnutí zjištění z jednotlivých kategorií, namísto teoretického modelu vystavěného na vlastních datech a jeho porovnání s existujícími výzkumy (což bych chápala jako ideál kvalitativního výzkumu). Diskusní shrnutí je však precizní a navíc vztahuje výsledky ke školské praxi, což obojí vidím jako velké klady.

Nedostatkem práce je nejasné ohraničení stresu a vyhoření. Oba koncepty mají tendenci splývat, což pak i zhoršuje zacílení analýzy. Není to však chybou autorky – nejasnost dělení mezi oběma pojmy panuje v samotné psychologii. Litovat ale můžeme toho, že se autorka nesnaží toto omezení sama překonat a nehlédá způsob, jak oba pojmy vůči sobě lépe vymezit. Pro bakalářskou práci by to ale byla opět příliš velká ambice.

Text bakalářské práce má dobré stylistické kvality a jen malé množství gramatických chyb či překlepů. Práce s odbornou literaturou je dobře zvládnuta, a to jak po obsahové (analytické), tak po formální stránce. Množství prostudované literatury pokládám za adekvátní, byť s výhradou menšího množství zahraničních zdrojů.

Závěr: Bakalářskou práci Dominiky Dvořákové pokládám za zdařilou. Autorka prokázala, že dokáže systematicky a kriticky pracovat s odbornou literaturou a má dobré badatelské dovednosti. Zvláště oceňuji aktivní přístup autorky během vzniku práce. Bakalářskou práci jednoznačně doporučuji k obhajobě.